

MLJ

مجله حقوق پزشکی

ویژه نامه نوآوری حقوقی، ۱۴۰۰

Journal Homepage: <http://ijmedicallaw.ir>

مقاله پژوهشی

نقش ثبت اسناد در ارائه خدمات عمومی و صیانت از حقوق شهروندی

محمد عبدالملکی^۱، سید محمد هاشمی^{۲*}، علی اکبر گرجی ازندریانی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق عمومی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. استاد گروه حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
۳. دانشیار گروه حقوق عمومی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: ارائه خدمات عمومی یکی از دغدغه‌های اساسی نظام‌های سیاسی است. شکل، نحوه ارائه خدمات و میزان دسترسی شهروندان به این خدمات بر مؤلفه حقوق شهروندی تأثیرات قابل توجهی بر جای می‌گذارد. بدین معنا که وجود نهادهای اجتماعی نظیر ثبت اسناد می‌تواند حامی حقوق شهروندی و در راستای ارائه خدمات عمومی باشد. هدف پژوهش حاضر نیز بررسی نقش ثبت اسناد در ارائه خدمات عمومی و صیانت از حقوق شهروندی است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش حاضر، در در مرحله جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل انجام شده است. در مرحله جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق منابع کتابخانه‌ای و اسنادی اقدام شده و در مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات به شیوه‌ی کیفی و استدلالی به موضوع پرداخته شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ثبت اسناد در زمره خدمات عمومی هستند که از جهت حفاظت از اطلاعات اقتصادی و اجتماعی شهروندان، جلوگیری از نابرابری و بی‌عدالتی در جامعه، همچنین از منظر ایجابی با فراهم کردن اطلاعات لازم برای ثبت داده‌ها و اطلاعات، ارائه خدمات الکترونیک به شهروندان و حمایت از حاکمیت قانون و دستیابی به جامعه مطلوب، نقش مهمی در دستیابی شهروندان به حقوق آنان ایفا می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی: در مراحل مختلف نگارش پژوهش حاضر، اصالت متون و منابع استفاده شده برای انجام تحقیق، صداقت، امانت‌داری و ارجاع‌دهی از حیث علمی و اخلاقی رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: بخش مهمی از حقوق شهروندی به ارائه خدمات معطوف است که بر حسب شرایط زمانی و مکانی و همچنین ارائه اطلاعات روزآمد، نیازمند وجود نهادها و مؤسسات اجتماعی نظیر ثبت اسناد است. در این راستا، ثبت اسناد از بروز معاملات معارض جلوگیری می‌کند، زندگی شهروندان را بر مبنای قانون سامان می‌بخشد و با ارائه اطلاعات اقتصادی به دولت و شهروندان باعث برقراری عدالت و حاکم شدن قانون می‌شوند.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۶/۱۶

واژگان کلیدی:

اسناد

دفاتر ثبت اسناد

حقوق شهروندی

خدمات عمومی

* نویسنده مسؤؤل:

سید محمد هاشمی

آدرس پستی: ایران، تهران، دانشگاه

شهید بهشتی، گروه حقوق و علوم

سیاسی.

کد پستی: ۹۳۸۵۵-۱۴۷۷۸

تلفن: ۴۴۸۶۵۱۵۴-۲۱

پست الکترونیک:

Dr.sm.hashemi@gmail.com

۱. مقدمه

جوامع و نظام‌های سیاسی همواره در حال تغییر و دگرگونی هستند. یکی از مسائل و دغدغه‌های اساسی برای سازگار کردن وضعیت جامعه و نظام‌های سیاسی با تحولات جامعه آن است که بتوان نهادهایی متناسب با این شرایط پدید آورد. نهادهایی که هم بتوانند نیازهای آحاد جامعه را برآورده سازند و هم اینکه با حقوق شهروندان آشنا باشند و پاسخی برای آنها بیابند. با رشد و گسترش حقوق شهروندی، علاوه بر اهمیت حقوق اقتصادی، اجتماعی، حقوق سیاسی و حقوق مدنی، روابط زندگی انسان‌ها بر مبنای بهره‌مندی از خدمات عمومی برای حصول به حقوق مزبور از اهمیت خاصی برخوردار شده است. به طوری که می‌توان گفت مسئولیت‌پذیری نهادهای مختلف، اصل دقت و سرعت و همچنین اصل برابری از جمله اصول مهمی است که در تأسیس و شکل‌گیری نهادها و سازمان‌های عمومی اثرگذار است. یکی از نهادهای مهم در این زمینه، ثبت اسناد است که امروزه و در جوامع مختلف به انحاء گوناگون دیده می‌شوند.

پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری دستگاه‌های اجرایی در برابر ارباب رجوع از مهمترین ابزارهای تضمین‌کننده حقوق شهروندی محسوب می‌شود. این اصل هم از بعد مدیریتی و هم از بعد حقوقی از اهمیت فراوانی برخوردار است. بنابراین بخش مهمی از راه‌های دستیابی به حقوق شهروندی، وجود خدمات عمومی لازم برای رتق و فتق امور شهروندان است. علاوه بر مقوله پاسخگویی، دقت و سرعت، امنیت و اطمینان خاطر شهروندان از خدمات عمومی از جمله دلایلی هستند که بیشترین ارتباط را با اصل کارآمدی، کارایی و اثربخشی دارند. در هر صورت با توجه به اهمیت نهادهای اجتماعی، ثبت اسناد از جمله مهمترین نهادهایی هستند که می‌توانند با رتق و فتق امور، سرعت بخشیدن در انجام امور شهروندان، حراست از اطلاعات شهروندان و همچنین توجه عادلانه و بدون تبعیض، باعث سهولت در امور اجتماعی شوند و راه را برای دستیابی به سایر حقوق شهروندان هموار نمایند.

با توجه به مسائل مطرح شده هدف اصلی پژوهش حاضر نیز بررسی جایگاه ثبت اسناد در ارائه خدمات عمومی و صیانت از حقوق شهروندان از حیث اقتصادی، اجتماعی و قضایی است که از جمله ضرورت‌های پرداختن به آن، پی بردن به اهمیت ثبت اسناد در زندگی شهروندان، حمایت دولت از ثبت اسناد رسمی در زندگی شهروندان، تسهیل در ارائه خدمات و سرعت بخشی به آنان و همچنین کاستن از دعاوی قضایی و حقوقی میان شهروندان است. ضمن اینکه اهمیت دیگر انجام پژوهش حاضر، پی بردن به نقش ثبت اسناد در کمک به تحقق حکمرانی مطلوب و عادلانه در مناسبات زندگی شهروندی و همچنین آموزش عملی و نظری حاکمیت قانون در زندگی شهروندان است. بنابراین از حیث سروکار داشتن با زندگی اقتصادی، اجتماعی و مسائل قضایی و حقوقی شهروندان، پرداختن به نقش ثبت اسناد در زندگی شهروندان دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای است.

آنچه پژوهش حاضر دنبال می‌نماید آن است که ثبت اسناد از چه راه‌هایی بر تحقق خدمات عمومی و حقوق شهروندی اثرگذار است؟ فرضیه‌ای که پژوهش حاضر دنبال می‌کند این است: ثبت اسناد از طریق تسهیل در خدمات شفاف و مبتنی بر عدالت، انجام خدمات الکترونیک، خدمات مبتنی بر قانون و صیانت از اموال و دارایی‌های شهروندان از طریق مینا قرار دادن اسناد رسمی و مکتوب نقش مهمی در تحقق حقوق شهروندی بر عهده دارند.

۲. ملاحظات اخلاقی

در مراحل مختلف نگارش پژوهش حاضر، اصالت متون و منابع استفاده شده برای انجام تحقیق، صداقت، امانت‌داری و ارجاع‌دهی از حیث علمی و اخلاقی رعایت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نوع تحقیق نظری است. روش تحقیق به صورت توصیفی و تحلیلی می‌باشد که جمع‌آوری اطلاعات نیز بصورت کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفته است که از طریق مراجعه به اسناد، کتب و مقالات انجام شده است.

۴. یافته‌ها

زندگی شهروندی و به تبع آن تحقق حقوق شهروندی نیازمند شفافیت، برقراری عدالت، سازوکارهای عادلانه، صیانت از اموال شهروندان، تسهیل در ارائه خدمات به آنان، انجام خدمات به روز و مدون، قضا دایی و کاستن از دعاوی حقوقی و قضایی و کمک به آموزش قانون‌گرایی در میان شهروندان است که به دلیل مبنا قرار گرفتن اسناد رسمی و شفاف در ثبت اسناد نقش مهمی در تحقق آن بر عهده دارد. به طور مشخص، اسناد رسمی به دلیل حاکم کردن قانون و شفافیت، صیانت از اموال و دارایی‌های شهروندان، جمع‌آوری اطلاعات مالی و اقتصادی شهروندان جهت ارائه خدمات عمومی برای آنان از سوی دولت، کمک به کاستن از دعاوی حقوقی و قضایی با دفاع از اسناد رسمی و همچنین ایمن کردن و سرعت بخشیدن به ارائه خدمات برای زندگی مطلوب شهروندان از طریق خدمات الکترونیکی نقش مهمی در تحقق حقوق شهروندی ایفا می‌کند.

۵. بحث**۵-۱. پیشینه تحقیق**

درباره کارکرد، آثار و نقش ثبت اسناد پژوهش‌هایی صورت گرفته است که به برخی از مهمترین آنان پرداخته می‌شود: اختری در کتاب خود تحت عنوان تاریخچه حقوق ثبت در ایران (۱۳۹۹) به بررسی تاریخی شکل‌گیری و استقرار نهاد ثبت اسناد در ایران پرداخته است که به دوران اولیه باستان در ایران برمی‌گردد که به صورت شناخت افراد از یکدیگر و سپس مکتوب کردن اسناد دولتی و حکومتی تحول یافته بود. به لحاظ تاریخی نویسنده بر این عقیده است که سرزمین ایران دارای نظام غنی مرتبط با ثبت اسناد است. طباطبایی مؤتمنی در کتاب خود با عنوان حقوق اداری (۱۳۹۸) و در بخش‌هایی از کتاب به ثبت اسناد و ارتباط آن با حقوق اداری پرداخته است. از نظر نویسنده، ثبت اسناد یکی از مصادیق نهادسازی در جامعه و منبعی برای دستیابی شهروندان به حقوق اجتماعی آنان است که یکی از ضرورت‌های جامعه معاصر است که تحت عنوان حقوق اداری و نظام مؤثر مدیران و مردم نیز

مرتبط است. شیرا در کتاب خود تحت عنوان الواح گلی (۱۳۹۴) که توسط علی اصغر حکمت ترجمه شده است به تاریخ ثبت اسناد در ایران پرداخته است که در بخش‌هایی از آن از طریق مطالعه الواح گلی و وجود نظام اداری منظمی برای ثبت اموال و دارایی‌های مردم و نظام سیاسی اختصاص داشته است. ابهری و همکاران در مقاله مشترکی با عنوان مطالعه تطبیقی قواعد حاکم بر حقوق اسناد الکترونیکی از منظر قوانین ایران، مقررات آنسیترال و حقوق فرانسه (۱۳۹۳) قوانین ایران را از حیث گرایش به سمت رویکرد الکترونیکی دارای کاستی‌های نهادی، تقنینی و ساختاری می‌داند که نیازمند تطبیق با وضعیت مطلوب جهانی و بهره‌مندی از اسناد الکترونیکی جهت رتق و فتق امور است. این وضعیت در فرانسه به دلیل حاکمیت پذیرفته شده قانون با سهولت بیشتری دنبال می‌شود. وصالی ناصح در مقاله سند رسمی الکترونیک (مطالعه تطبیقی امکان صدور سند رسمی الکترونیک در حقوق ایران و آمریکا) ۱۳۹۴ به این نتیجه رسید که گذر از نظام سنتی مبتنی بر "کاغذ" و ورود به نظام نوین مبتنی بر "الکترون" را می‌توان تحولی در نظام ادله اثبات دعوی دانست که با معرفی پدیده‌ها یا ماهیات جدید و نوظهوری مثل "دلیل الکترونیک" یا "سند الکترونیک" همراه بوده است. ظهور شکل جدیدی از اسناد و دلیل در قالب "داده‌های الکترونیک" زمینه‌ساز تحولاتی در نظام ادله اثبات دعوی و نظام ثبت اسناد گردیده است. جعفری لنگرودی در کتاب حقوق ثبت (۱۳۹۳) به نقش ثبت اسناد در ثبت و ضبط دارایی‌ها و قانونمند کردن زندگی شهروندان پرداخته است و بدین نتیجه رسیده است که ثبت اسناد از نظر تاریخی در جوامع مختلف وجود داشته و نقش مهمی در سامان بخشیدن به زندگی اقتصادی و اجتماعی مردم بر عهده داشته است.

تحقیقات بالا نشان می‌دهد که دغدغه مشترکی میان تحقیق حاضر و تحقیقات مطرح شده وجود دارد و آن هم پرداختن به نقش و جایگاه و اهمیت ثبت اسناد در جامعه است. اما آنچه باعث متمایز شدن تحقیق حاضر از تحقیقات بیان است، ارتباط دفاتر ثبت اسناد در ارائه خدمات عمومی به شهروندان

اعلامیه حقوق بشر و شهروندی فرانسه در سال ۱۷۸۹م مطرح شد و در سپتامبر ۱۷۹۱م در صدر قانون اساسی قرار گرفت. حقوق شهروندی اساسا بر سه اصل حقوق سیاسی، حقوق مدنی و حقوق اجتماعی بنیان نهاده شده است و از ارکان اصلی حقوق بشر محسوب می‌شود. در جوامع دموکراتیک، شهروند به افرادی اطلاق می‌گردد که تابعیت کشوری را دارا باشند و بدین طریق این وابستگی از مزایا و حقوقی برخوردار می‌شوند که در قانون اساسی و سایر قوانین عادی در آن کشور تصویب شده است (۳).

۵-۳. خدمات عمومی و ثبت اسناد

تداوم خدمات از جمله مبانی و ضرورت‌های منافع عمومی است. مردم انتظار دارند که خدمات عمومی در دسترس آنان باشد و بتوانند نسبت به رفع مشکلات خود اقدام نمایند. منافع عمومی یک امر دائمی و شناخته شده برای عموم مردم است و فقدان این موارد می‌تواند خدمات ارائه شده به شهروندان را با مشکلات زیادی روبرو سازد و یا اینکه باعث شکل‌گیری اختلالات متعدد در زندگی اجتماعی شود. استدلال مربوط به این اصول آن است که چون امور عمومی مربوط به زندگی عموم مردم و شهروندان است، تعطیل‌پرگار نیستند. بنابراین خدمات عمومی نظیر فعالیت دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف به دلیل اینکه در جهت رتق و فتق امور شهروندان فعالیت می‌کنند، نباید از بین بروند و یا فعالیت آنان دچار اختلال شود. بدین ترتیب کارمندان و کارکنان این دستگاه‌ها می‌بایست به طور دائمی به فعالیت‌های خود ادامه دهند و از انجام عملی که موجب اختلال در فعالیت‌های شهروندان می‌شود، خودداری کنند. به همین دلیل است که استعفای کارمند می‌بایست مورد توافق مقامات بالا قرار گیرد و هر نوع استعفا و یا ترک خدمت بدون هماهنگی نوعی تخلف اداری محسوب می‌شود که در جای خود قابل رسیدگی و پیگیری است. همچنان که تداوم آن موجب پیگیری انتظامی می‌شود و مهمتر از همه اینکه اعتصاب و همکاری دسته جمعی کارمندان برای تعطیل کردن ادارات و نهادها نوعی تخلف اداری است (۴).

و صیانت از حقوق آنان است. بنابراین از این جهت پژوهش حاضر، رویکرد نوآوران‌های را دنبال می‌کند.

۵-۲. مفاهیم

برای آنکه بتوان نسبت به نقش ثبت اسناد در ارائه خدمات به شهروندان و تحقق حقوق شهروندی پی برد، قبل از هر چیز نیازمند واژه‌شناسی و تعاریف اصطلاحات کاربردی در این زمینه هستیم که به مهمترین اصطلاحات مرتبط پرداخته می‌شود:

۵-۲-۱. سند

در تعاریف و مراودات جهانی، سند را هر تکیه‌گاه و راهنمای مورد اعتماد دانسته‌اند که "بتواند اعتقاد دیگران را به درستی ادعا، جلب کند؛ خواه نوشته باشد یا گفته و اماره و اقرار" (۱). حقوقدانان بر اساس تعاریف قدیمی، جهت تعریف اسناد رسمی به مواد ۱۲۸۴ و ۱۲۸۶ و ۱۲۸۷ ق.م. مندرج در حقوق داخلی ایران رجوع می‌کنند. مطابق ماده ۱۲۸۷ ق.م. شکل رسمی آن در اداره ثبت اسناد و املاک یا دفاتر اسناد رسمی صورت می‌گیرد و یا اینکه در پیشگاه مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آنها بر طبق مقررات قانونی تنظیم می‌شود. این تعریف را می‌توان تعریف سنتی از سند رسمی نامید. واضح است که اسناد نیز جمع سند است و در معنای نهادی و سازمانی، دفتر ثبت اسناد یک مرکزی برای جمع‌آوری و ارائه خدمات لازم و مربوط به املاک و دارایی‌های شهروندان است.

۵-۲-۲. حقوق شهروندی

شهروندی به عنوان فرایند سیاسی و اجتماعی قرن نوزدهم در جوامع سنتی مدنی به صورت تعامل جدی بین ملت و دولت مطرح و به طور همزمان با مساله عصویت در دولت ملتها از مباحث مهم اجتماعی سیاسی شده است (۲). نهاد شهروندی جوهره دولت ملت است که به معنای ادغام ساکنان یک سرزمین در قالب اجتماعی سیاسی و مساوات سیاسی آنان به عنوان شهروندی است. اولین بار اصطلاح حقوق شهروندی در

سیاسی یا مذهبی مأموران یا استفاده‌کنندگان خدمت عمومی ممنوع است و باید از آن اجتناب گردد (۷). در اصل ۳، ۹ و ۱۹ قانون اساسی بیان شده است و در ماده ۹۰ قانون مدیریت خدمات کشوری کارمندان موظف هستند در مقابل عموم مراجعین به طور یکسان پاسخگو باشند.

نگرانی از نقض اصول بی‌طرفی در اجرای صلاحیت‌های اختیاری به دلیل ماهیت اختیارات با ماهیت‌گزینشی، وجود دارد؛ چرا که کارمند می‌تواند اختیارات خود را بر اساس صلاح دید یا عواملی که خود تشخیص می‌دهد، اعمال نماید یا حتی احتمالاً با توجه به مقتضیات و موقعیت‌ها، تصمیمی تبعیض‌آمیز اتخاذ نماید؛ اما بی‌طرفی و نفی جانب‌داری در حوزه اجرای صلاحیت‌های اختیاری، یک معنای مشخص دارد و آن اینکه کارمند در هنگام اجرای اختیارات اداری تنها به عواملی که با تصمیم ارتباط دارند توجه نماید و از ملاحظه عوامل غیرمرتبط با تصمیم خودداری نماید. هر گونه مداخله عوامل غیرمرتبط و جانب‌دارانه، اساساً تهدیدکننده مشروعیت صلاحیت‌های اختیاری است. توصیه‌نامهٔ مارس ۱۹۸۰ کمیتهٔ وزیران شورای اتحادیهٔ اروپا در مورد اعمال صلاحیت‌های اختیاری مقرر نموده است که مقام اداری باید در اعمال صلاحیت اختیاری بی‌نظری و بی‌طرفی را رعایت کند و تنها عوامل مرتبط با همان تصمیم را مدنظر قرار دهد. مادهٔ ۴ توصیه‌نامهٔ ۲۰۰۷ کمیتهٔ وزیران اتحادیه اروپا در این باره مقرر می‌کند:

- (۱) مقامات عمومی باید براساس اصل بی‌طرفی اقدام نمایند؛
  - (۲) آنها باید به گونه‌ای بی‌طرف تنها موضوعات مرتبط با پرونده را در نظر بگیرند؛
  - (۳) آنها نباید به گونه‌ای جانب‌دارانه اقدام نمایند؛
  - (۴) دولت‌ها باید تضمین دهند که مقامات اداریشان وظایف خود را به گونه‌ای بی‌طرف و بدون توجه به منافع و عقاید شخصی خود انجام دهند.
- بنابراین، اختیارات اداری که بر مبنای نفع شخصی یا عوامل غیرمرتبط با تصمیم اتخاذ گردد، ماهیت صلاحیت اختیاری را به سمت «خودسری» و تصمیمات جانب‌دارانه سوق خواهد داد. اهمیت بی‌طرفی به اندازه‌ای است که یکی از معیارهای

بر اساس این اصل، خدمات عمومی که برای همگان ارائه می‌شوند، می‌بایست همواره پاسخگوی نیازهای شهروندان باشند که از این جهت نمی‌توانند تعطیل شوند و یا خلائی در ارائه خدمات آنان ایجاد شود. بنابراین لزوم اصول یاد شده به معنای قید شدن آنان در قراردادهای به نحو مناسبی است که تا بتوانند خدمات عمومی و تداوم آنان را تضمین کنند (۵). این تصمیمات نیز به نوبه خود به معنای ضرورت‌های اداره جوامع است که حامی خدماتی همچون امنیت، خدمات بهداشتی و درمان و... برای شهروندان است و در جوامع مختلف از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. این اصل نیز نشأت گرفته از ماده ۵ قانون اساسی ۱۹۵۸ کشور فرانسه است. آثار و نتایج اصل تداوم خدمات عمومی را می‌توان به این شرح بیان نمود: نقض این اصل در حقوق اداری ضمان‌آور است (۵). و ارائه نکردن خدمات عمومی توسط اداره مربوط تخلف محسوب می‌شود و می‌تواند حقوق شهروندی را تحت تأثیر قرار دهد. کسانی که در دستگاه‌های ارائه‌دهنده خدمات استخدام می‌شوند تابع شرایط و محدودیت‌هایی می‌شوند که الزامات کاری آنان شناخته می‌شود. به عنوان مثال همه کارکنان یک سازمان و اداره نمی‌توانند با یکدیگر به مرخصی بروند و به گونه‌ای که دستگاه مربوطه از کارمند و کارکنان خالی شود و یا اصطلاحاً تعطیل شود. به علاوه، استعفا و خروج از خدمت کارکنان این‌گونه دستگاه‌ها تابع تشریفات خاصی است و نباید خروج یک مستخدم خلائی در آن اداره ایجاد کند (۶).

اصل تداوم خدمات عمومی به صراحت در قانون اساسی نیامده است؛ ولی به نظر می‌رسد که از مفهوم اصل ۶۳، ۶۸، ۱۱۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲ و ۱۳۵ می‌توان این اصل را استنباط نمود. در این اصل مقامات حکومتی موظف شده‌اند که با تشریفات خاصی مسئولیت‌های خود را انجام دهند و به صورت مداوم و مستمر به انجام وظیفه بپردازند. از این رو استعفا و ترک خدمت این مقامات بدون طی تشریفات مقرر در قانون اساسی امکان‌پذیر نیست. این اصل منکر هرگونه جانب‌داری، تبعیض و نابرابری در ارائه خدمات عمومی به همه شهروندان است. زیرا اصول پیشین، نافی اصل برابری و تساوی شهروندان در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین هرگونه تبعیض به جهت اعتقادات

۵-۴-۱. پیشگیری از معاملات معارض

صیانت از حقوق شهروندی در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی یکی از موضوعات اساسی در حقوق شهروندی محسوب می‌شود. در همین راستا، سند، انعکاس اراده طرفین در یک رابطه حقوقی می‌باشد. تنظیم سند رسمی به عنوان خدمتی عمومی یکی از وظایف دولت و امری حاکمیتی محسوب می‌شود که اسناد رسمی عهده‌دار بخشی از آن و سایر اشخاص حقوق عمومی هر کدام نسبت به موضوع یا جغرافیایی صلاحیت صدور پیدا می‌کنند و از این طریق از منافع عمومی و اجتماعی، صیانت می‌نمایند (۱۰). فلسفه و هدف از تهیه اسناد، استوار ساختن اساس حقوق مکتسبه، مالکیت و امنیت قضایی و اداری و سهولت در برقراری ارتباط و نهایتاً برقراری نظم عمومی و تضمین و توسعه حقوق و آزادی‌ها می‌باشد که اگر این دو مخدوش شود به میزان خدشه، تأمین حقوقی و قضایی کاهش یافته و اساس مالکیت متزلزل و حقوق افراد دستخوش امیال دیگران می‌شود. از این رو قضاوت صحیح، دقیق و عادلانه و منصفانه فقط بر مبنای سند و مدرک (غیرقابل خدشه) استوار است (۱۱). از طرفی نوشتن اسناد برای ثبت وقایع گذشته و تصمیم‌گیری‌های اداری و حقوقی جهت آینده در هر سازمانی ضروری است و بدون انجام چنین کاری گزارش اطلاعات بین قسمت‌ها و افراد مختلف یک سازمان عملاً مختل گردیده و امکان انجام عملیات و اقدام وجود نخواهد داشت. در این صورت که اطلاعات مربوط به تعهدات و قراردادهای شهروندان حفاظت می‌شود و به عنوان اسنادی مصون در نزد نهادهای ثبتی باقی می‌ماند. معاملات شهروندان به صورت عادی نمی‌تواند مصونیت‌بخش اطلاعات و مدارک شهروندان باشد، بلکه نیازمند دفاتر و نهادهایی است که بتواند از حقوق و اطلاعات شهروندان حفاظت نماید.

۵-۴-۲. دفاع از برابری شهروندان در پیشگاه قانون

اصل برابری یکی از اصول بنیادین حقوق اداری است. شاید بتوان گفت اصل برابری در حقوق عمومی از مناقشه برانگیزترین و پیچیده‌ترین اصول است. هر چند این اصل در آغاز در قوانین اساسی و اعلامیه‌های حقوق بشری بروز یافته

عادلانه تلقی شدن تصمیمات اداری محسوب می‌شود، یعنی سخن از عدالت به مثابه توجه به عوامل مرتبط با تصمیم تلقی می‌گردد (۸). این موارد می‌تواند نقشه راهی برای سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی باشد که با زندگی شهروندان در ارتباط هستند و بر مبنای آن نسبت به رفع نیازها و مشکلات شهروندان اقدام می‌گردد.

ثبت اسناد یکی از مهمترین نشانه‌های توسعه یک کشور تلقی می‌گردد. این امر منجر به افزایش امنیت در حوزه قراردادهای، کاهش نقدینگی در داخل کشور و جذب سرمایه‌گذاری از خارج به داخل کشور شده و افزایش گردش مالی در بازارهای مالی کشور، موجب توسعه نظام اقتصادی می‌گردد. شناسایی املاک قابل ثبت یکی از شرایط انجام این فرایندها می‌باشد. امروزه در ایران به دلیل طولانی بودن تشریفات ثبتی، اهداف قانون ثبت در این زمینه محقق نشده است. در این زمینه بهره‌مندی از تجربیات نظامات توسعه‌یافته ثبتی می‌تواند کمک شایانی به حل مشکلات موجود نماید. در برخی از کشورها جهت حل این مشکل به افراد مهلتی جهت انجام داوطلبانه این تشریفات با تخصیص امتیازات ویژه مانند معافیت از پرداخت قسمتی از هزینه‌ها و تضمین دولت در پرداخت آنها و کاهش تشریفات، داده شد. چنین فرایندی موجب رغبت افراد به انجام عملیات مقدماتی ثبت اسناد در این کشور شده است. انجام چنین فرایندی در ایران نیز می‌تواند تا حدود زیادی اهداف قانونی را محقق نماید. برای امکان انجام چنین فرایندی اصلاح قوانین همسو با نیازهای جامعه و نظارت دقیق بر عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط اقداماتی اساسی محسوب می‌گردد (۹).

۵-۴-۳. کارکردهای ثبت اسناد در حیطه حقوق شهروندی

ثبت اسناد به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی نقش مهمی در ارائه خدمات به شهروندان ایفا می‌کنند که هم برای بهبود زندگی شهروندان و هم برای ارائه اطلاعات دقیق و مناسب برای نظام سیاسی نیز کاربرد دارند. در اینجا به مهمترین کارکردهای ثبت اسناد در حیطه حقوق شهروندی پرداخته می‌شود:

و در سهم الارث میان آنان توافقی بوده و یا در صورت اختلاف حکم نهایی در آن باب صادر شده باشد».

یکی از مشکلات موجود در جامعه ما، تصرف و تغییر کاربری و بهره‌برداری‌های غیرمجاز از اراضی ملی و منابع طبیعی است. این اقدام علاوه بر اینکه تجاوز به منافع عمومی محسوب شده و خلاف قانون است، موجبات سلب امنیت و آسایش و بروز بسیاری از مشکلات و ایجاد خطر برای مردم را نیز در بر دارد. با از بین رفتن فضاهای سبز و مناطق جنگلی خطر فرسایش بیش از پیش خواهد شد و خطرات ناشی از سیل گسترش خواهد یافت. زندگی بسیاری از موجودات و حیوانات که حیات آنها در گرو وجود محیط زیست امن و مناسب است، از بین خواهد رفت. قابلیت سازگاری ایجاب می‌کند که قدرت عمومی از این توانایی برخوردار شود که با توجه به تغییر منافع عمومی، جزئیات یک خدمت را دگرگون نماید. در قراردادهای خصوصی، احترام به قرارداد یا تعهد معیار اصلی است. به این معنی که هرگونه تغییر در ساختار یک قرارداد یا توافق انجام کار باید با اجماع دو طرف صورت گیرد؛ اما در حقوق عمومی، منافع عمومی در درجه نخست اهمیت قرار دارد (۱۲). این امر نیز برای صیانت از حقوق عمومی شهروندان و با بهره‌گیری از ثبت اسناد و استفاده از روش‌های مفید و کارآ می‌تواند قابل حصول باشد.

با بهره‌گیری از روش‌های مناسب در ثبت اسناد و حمایت نظام حقوقی از اموال عمومی شهروندان، نظام خدمات عمومی باید این اختیار را داشته باشد که هر موقع لازم باشد با تحول نیازهای عمومی و خواسته‌های نفع عمومی انطباق یابد و مقامات مسئول خدمت باید آن را با تحول نیازها که وی مسئول و موظف به رفع آن است؛ منطبق نماید. این اصل باعث می‌شود که موانع حقوقی (نتیجه حقوق اکتسابی یا تعهدات قراردادی) نتوانند نسبت به تحولاتی که باید ایجاد شوند؛ مانع ایجاد کنند (۷). بر همین اساس، عدم اعتبار اسناد انتقال غیررسمی در خصوص اموال غیرمنقول در حقوق برخی کشورها امری معمول است. برای نمونه بند اول ماده ۲۱۶ قانون تعهدات سوئیس (فروش اموال غیرمنقول اعتبار ندارد، مگر اینکه به وسیله سند رسمی صورت پذیرد) اسناد عادی را

است؛ اما اصل مزبور در کنار اصول دیگری از جمله جانب‌داری و نفی تبعیض که همراه‌کننده اصل برابری هستند، در فرایند تصمیم‌گیری نیز دارای اهمیت هستند (۵). بدین ترتیب برابری شهروندان در پیشگاه قانون و برابری مقامات در برابر آن حائز اهمیت است و منشأ ارائه خدمات عمومی برابر به همه شهروندان است. در پرتو این اصل، همه افراد می‌بایست به صورت برابر از ظرفیت‌ها و امکانات موجود در جامعه بهره ببرند. این اصل می‌خواهد خدمت عمومی در شرایط مساوی برای همه استفاده‌کنندگان باشد. بر طبق اصل کلی تساوی شهروندان در مقابل قانون، استفاده‌کنندگان نیز مانند اشخاص ثالث در مقابل امتیازات و تکالیفی که خدمت عمومی می‌تواند به وجود آورد؛ مساوی هستند (۷). بنابراین اسناد رسمی با توجه به اینکه نهادی مستقل و بر مبنای دستیابی شهروندان به خدمات عمومی محسوب می‌شوند، نقش مهمی در دستیابی شهروندان به حقوق اقتصادی و اجتماعی آنان ایفا می‌نمایند.

۳-۴-۵. صیانت از اموال خصوصی و عمومی شهروندان

مالکیت رابطه‌ای است میان شخص (مالک) و مال (مملوک) که به او امکان می‌دهد از آن مال به هر صورت که مایل باشد، استفاده کند. در عین حال این رابطه موجب می‌شود تا دیگران از تصرف در مال مورد نظر منع شوند. در واقع این رابطه یک قانون اجتماعی است و مالکیت یکی از نخستین قوانینی است که جامعه آن را پذیرفته و به مردم هم انشاء کرده است. مهم‌ترین دلیل مالکیت، سند مالکیت است. امروزه املاک و اتومبیل‌ها مطابق قانون در اسناد رسمی به ثبت می‌رسند؛ به این ترتیب دولت فقط کسی را که مال نام برده به نام او ثبت شده است، مالک می‌شناسد. ماده ۲۲ قانون ثبت بیان می‌دارد: "ملکی که بر طبق قانون در دفتر ثبت اسناد رسمی به اسم شخصی ثبت شده و یا ملک به نام او ثبت شده است و این انتقال نیز در اسناد رسمی مورد تأیید قرار گرفته است و یا اینکه به شکل ارثی به وی رسیده است، مالک شناخته می‌شود. در مورد ارث البته باید گفت هنگامی که در دفتر املاک به اسم وراثت ثبت شده که وارث و انحصار آنها مشخص

رهایی از این مشکل و وابستگی، ایجاد درآمدهای مشروع از طریق درآمدهای ناشی از تنظیم اسناد رسمی و ثبت املاک و معاملات است که علاوه بر ایجاد درآمد قابل پیش‌بینی، مانع بسیاری از فرارهای مالیاتی نیز خواهد شد.

۵-۴-۵. الکترونیکی شدن و شفافیت معاملات

شهروندان

از فواید بسیار مهم ثبت اسناد و املاک و معاملات، ایجاد بانک اطلاعاتی و داشتن سیستم منظم و به روز آمار است که می‌تواند در دسترس مراجع نظارتی و برنامه‌ریزان باشد تا علاوه بر داشتن اطلاعات لازم از میزان و نوع معاملات و متعاملین، در برنامه‌ریزی‌های آینده نیز از آن منتفع شوند. اتفاقی که خوشبختانه با راه‌اندازی سیستم ثبت الکترونیک در تمامی زیرمجموعه‌های سازمان ثبت اسناد و املاک اعم از ادارات ثبت اسناد و اسناد رسمی در سراسر کشور تا حدود زیادی محقق شده است. به علاوه اینکه سیستم ثبت الکترونیک در همه عرصه‌ها می‌تواند سیستم نظارتی ساده‌تر و به روزتری را ایجاد نماید تا جامعه را از بسیاری از فسادهای مالی که امروزه دچار آن شده است نجات دهد. این امر از طریق روش‌های پیشرفته در ثبت و دفاتر رسمی دنبال می‌شود. در ایران نیز بهره‌گیری از روش‌های الکترونیک می‌تواند باعث سهولت امور شهروندان گردد. در همین راستا، جهت ایمنی‌سازی ادله الکترونیک، بند ط ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک مقرر کرده "رویه ایمن، رویه‌ای است برای تطبیق صحت ثبت داده پیام منشأ و مقصد آن با تعیین تاریخ و برای یافتن هرگونه خطا یا تغییر در مبادله، محتوا یا ذخیره‌سازی داده پیام از یک زمان خاص". با عنایت به اینکه از جمله روش‌های ایمنی در متن ماده ۱۳ قانون تجارت الکترونیک، می‌تواند داده الکترونیکی امضا یعنی داده‌ای الکترونیکی است. بر معیار ماده ۶۵۲ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ باشد، با این وصف، بین امضای الکترونیکی مطمئن و ساده تفاوتی وجود ندارد؛ اما اثر حقوقی متفاوتی از لحاظ جعل، انکار و تردید بر اسنادی که با امضای الکترونیکی مطمئن و ساده انتقال می‌یابد، بار می‌شود، به

در خصوص انتقال اموال غیرمنقول فاقد اعتبار می‌داند (۱۳). از این رو صورت قراردادهای به جای اینکه ناقل مستقیم مالکیت باشد، به شکل تعهد آتی به انتقال مالکیت تنظیم می‌گردد تا منع قانونی مرتفع گردد. به موجب ماده ۸۷۳ قانون مدنی آلمان، ثبت، شرط انتقال مالکیت به خریدار تلقی شده است.

۵-۴-۴. ثبت رسمی درآمدهای عمومی افراد جامعه

بر مبنای ارزش معاملات راجع به املاک و اراضی، امروزه وصول بسیاری از درآمدهای عمومی (همانند مالیات بر نقل و انتقال املاک، اتومبیل، مالیات بر ارزش افزوده، حق الثبت، عوارض‌ها و...) از طریق اسناد رسمی و بواسطه استعلام‌ها و یا مستقیماً در زمان تنظیم اسناد صورت می‌گیرد که در همان لحظه به حساب‌های دولتی مربوطه واریز می‌گردد. خود این صلاحیت‌ها مستند به سند بوده و بیانگر اختیاراتی است که از جانب قانون به اداره اعطا شده است تا بتواند از طریق ارزیابی، تفسیر و گزینش، اقدام به اتخاذ تصمیم در جهت حفظ منفعت عمومی و تضمین حقوق فرد نماید (۱۴).

این تأسیس حقوقی به لحاظ صلاحیت‌گزینشی که به مدیران و کارکنانش می‌دهد تا هر گونه سندی را در چارچوب مقررات صادر یا قبول کنند (۱۵). یکی از موارد نقض امنیت و سلامت اسناد، سوءاستفاده از صلاحیت‌گزینشی در صدور یا تقبل اسناد است. سوءاستفاده از صلاحیت به معنای استفاده از اختیار قانونی توسط مقام عمومی در راستای هدفی جز هدف موردنظر مقنن و اعمال ملاحظات ناروا یا عدم توجه به ملاحظات مرتبط است که به همین دلیل در رویه قضایی ایران، انگلستان و فرانسه، بر عمل مقام اداری، نظارت قضایی اعمال می‌شود تا امنیت اسناد در بالاترین درجه تأمین گردد. این وضعیت در حقوق خصوصی تحت عنوان سوءاستفاده از حق وجود دارد که به نظر می‌رسد بی‌ارتباط با مفهوم مذکور در حقوق عمومی نیست و مشترکات و تفاوت‌هایی بین آنها دیده می‌شود (۱۴). در راستای حمایت از حقوق شهروندان و ایجاد برابری و عدالت اقتصادی و اجتماعی، ثبت دارایی‌های شهروندان به صورت شفاف و نظام‌مند شدن نظام‌های مالی کشور از طریق ثبت اسناد است. بدین ترتیب، یکی از راه‌های

پایه‌های حکمرانی مطلوب نیز محسوب می‌شوند. از جمله این اصول می‌توان به شفافیت، بی‌طرفی، مشارکت، پاسخگویی، تداوم، معقول بودن، دسترسی به رویه‌های محاکم قضایی و غیرقضایی اشاره نمود. از جمله مهمترین کارکردهای اصول حقوق اداری از جمله بهره‌گیری از ثبت اسناد می‌توان به ابزاری در جهت دفاع از حقوق شهروندان و کنترل خودسری‌های مقامات عمومی و اداری، به ویژه در حوزه صلاحیت‌های تخییری، ابزار مکمل حقوق موضوعه و کمک به تفسیر قانون توسط قضات و ابزاری در جهت ارزیابی حقوق موضوعه اشاره کرد (۵).

اصول حقوق اداری هنجارهایی هستند که در صلاحیت‌های اختیاری مقامات اداری با هدف تحت کنترل قرار دادن اعمال و تصمیمات اداری و جلوگیری از سوءاستفاده آنها از اختیاراتشان اعمال می‌شوند. البته این بدین معنا نیست که این اصول جایی در صلاحیت‌های تکلیفی ندارند، بلکه این اصول مبانی قوانینی را تشکیل می‌دهند که صلاحیت‌های تکلیفی مقامات اداری را شکل می‌دهد. به عبارت دیگر، تدوین‌کنندگان قوانین اداری نیز ملزم به رعایت این اصول در اعمال قانون‌گذاری خود هستند.

۵-۴-۸. برقراری حاکمیت قانون و آموزش آن به شهروندان

اصل حاکمیت قانون که در حقوق اداری، مبنای تشکیل، اقدام و فعالیت اداره می‌باشد، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است، زیرا که در چارچوب آن، قدرت نامحدود دولت کنترل می‌شود و حقوق اداری با پایبند ساختن مقامات اداری به حاکمیت قانون صلاحیت، و حوزه عملکردشان را در چارچوب سازمان‌های اداری توصیف و تشریح می‌نماید. یکی از جلوه‌های مهم و اثرگذار بر حقوق شهروندی در حیطه امور اداری، بهره‌گیری از کارکرد اسناد رسمی است. در همین راستا، مهمترین اصلی که با اصل قانونی بودن ارتباط پیدا می‌کند، اصل برابری است، برابری در برابر قانون؛ برابری همه طبقات اجتماعی در برابر قوانین و دیوان‌ها و دادگاه‌ها که

طوری که امضای الکترونیکی مطمئن داده پیام، آنها را در حکم اسناد رسمی قرار می‌دهد (۱۶).

۵-۴-۶. پیشگیری از طرح دعاوی و قضازدایی

قضازدایی یکی از مواردی است که می‌تواند باعث کاستن از مشکلات شهروندان در حوزه مسائل قضایی شود. اگر در سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به تقویت و حمایت از ثبت اسناد و املاک و معاملات و قراردادهای و حمایت از سند رسمی توجه شود هم به اهداف اشاره شده دست می‌یابیم و هم اینکه دستگاه قضا را از بسیاری از مراجعات و دعاوی و... نجات خواهیم داد. این مسأله که سند رسمی در مقام دفاع یا دعوی قابل استناد است قابل پذیرش است و کسی در آن تردیدی ندارد. اما مشکل موجود در این زمینه، تردید و اشکال در جامعیت تعریف است (۱۷). به عبارتی دیگر، اسناد رسمی نوعی حوزه عمل برای شفاف‌تر کردن روابط حقوقی افراد و همچنین پشتیبانی از مالکیت مردم فراهم می‌آورند که در وهله اول نیازمند شفافیت هستند. بنابراین کارکرد اسناد رسمی فراتر از دادگاه‌ها است و می‌تواند زندگی اجتماعی شهروندان را نیز در برگیرد. به این دلیل که اختلافات و مسائل حقوقی میان افراد و رسیدگی به این موارد جنبه استثنایی دارد. در صورتی که ساماندهی روابط حقوقی یک اصل اساسی است (۱۸). بنابراین تقلیل دادن سند رسمی به عنوان ادله اثبات دعوی تا اندازه زیادی جایگاه اسناد رسمی را زیر سؤال می‌برد و حتی مخدوش می‌کند (۱۹).

۵-۴-۷. کمک به تحقق حکمرانی مطلوب

پایه‌پای تحولات سریع زندگی اجتماعی و تکامل تدریجی مفاهیم و کارکردهای حقوق اداری، اصول بسیاری شکل گرفته و تمام ساختارهای این رشته را دگرگون ساخته است. «اصول حقوق اداری» از جمله کارآمدترین، مؤثرترین و مهمترین هنجارهای موجود در حوزه حقوق اداری است. این اصول توانایی ارائه راه‌حل مناسب و مطلوب را دارد تا هم بتواند توازن قدرت عمومی و مقتضیات اداری را برقرار سازد و هم ضامن آزادی افراد باشد. اصولی که حتی از

- حقوق و تکالیفی که برای افراد در رابطه با سازمان‌های اداری ایجاد می‌شود، دارای ضمانت اجرایی حقوقی خواهد بود (۲۲).

۵-۴-۹. حفاظت و مراقبت از اطلاعات شهروندان

مسأله حفاظت از اطلاعات خصوصی شهروندان در حوزه‌های مختلف همواره محل توجه بوده است. امنیت اطلاعات عبارت است از حفاظت اطلاعات و به حداقل رساندن دسترسی غیرمجاز به آنها (۲۳). امنیت اطلاعات حفاظت از محرمانگی، تمامیت و دسترس‌پذیری اطلاعات است. علاوه بر اینها سایر ویژگی‌ها از قبیل اصالت، قابلیت جوابگویی، اعتبار، انکار ناپذیری و قابلیت اطمینان اطلاعات نیز می‌توانند مشمول این حفاظت باشند. امنیت اطلاعات مشکل عمومی اکثر مؤسسات دولتی و غیردولتی، بانک‌ها و... جهان است و هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که دستگاه‌ها و کاربران زیردست و زیرمجموعه او از نظر اهمیت و خسارت مصون می‌باشد. با توجه به رشد روزن افزون فناوری اطلاعات و فنون کامپیوتری نشان داده که مدعیان چنین امنیتی، بیشتر از دیگران مورد تعرض قرار نگرفته‌اند. مدیریت امنیت اطلاعات بخشی از مدیریت اطلاعات است که وظیفه تعیین اهداف امنیت و بررسی موانع سر راه رسیدن به این اهداف و ارائه راهکارهای لازم را بر عهده دارد. ثبت اسناد با در نظر داشتن ضرورت حفاظت از اطلاعات خصوصی شهروندان و بهره‌گیری از روش‌های مناسب و به روز، نقش مهمی در حفاظت از آنان بر عهده دارند.

۶. نتیجه‌گیری

ثبت اسناد و شکل‌گیری آن در جوامع کنونی نشانگر اهمیت آن در ارائه خدمات به شهروندان است. از آنجایی که ثبت، رویکردی عمومی به مشکلات و مسائل اجتماعی دارند، حقوق شهروندی را مورد توجه قرار می‌دهند. در وهله اول ثبت اسناد، از اطلاعات شهروندان به نحو مطلوبی محافظت می‌کنند و ایفای نقش مثبت آنان نیازمند به کارگیری رویه‌های قانونی در عمل است تا بتوانند از اطلاعات شهروندان محافظت نموده و

در این معنا اصل حاکمیت قانون هرگونه استثنا و معافیتی در مورد مقامات یا سایر افراد حکومت را رد می‌کند (۲۰). از منظر حقوق شهروندی باید چنین گفت که روز سیاه حاکمیت قانون وقتی است که دادگاه‌ها قانون را علیه مقامات رده بالای حکومتی (وزراء، مستخدمان دولت و...) غیرقابل اجرا بدانند. همچنین مقامات اداری نمی‌توانند از طرف خود مواردی را به قانون افزوده یا از مواردی چشم‌پوشی نمایند، آنها نمی‌توانند مقرراتی را در جهت اعمال محدودیت‌های اجرایی یا توسعه شرایط قانونی وضع نمایند که مخالف "هدف و حکم مقنن" می‌باشد (۲۱).

اصل حاکمیت قانون به دموکراسی برمی‌گردد که یک اصل بلامنازع حقوقی است. منظور از اصل حاکمیت قانون، حاکمیت اصول و ضوابط بر رفتار و کردار مقامات و سیاستمداران است که به نحو برابری با سایر شهروندان هم‌عنان باشند. سلاقی شخصی نباید در رأس امور باشند و هدف اصلی حاکمیت قانون نیز ایجاد قوانین عمومی و کلی و غیرفردی است که بتواند روابط میان افراد و دولت را تنظیم نماید (۲۲). به نظر می‌رسد که وجود نظام اداری سالم یکی از ضرورت‌های تحقق حاکمیت قانون است که امروزه یکی از مصادیق آن می‌تواند وجود نظام اسناد رسمی مدون، الکترونیک و روزآمدی است که بتواند حقوق شهروندان را در حوزه‌های مختلف تحقق بخشد. در همین راستا، پیاده شده حاکمیت قانون در حقوق اداری، آثار زیادی بر جای می‌گذارد که موارد زیر از جمله آنهاست:

- نهادهای اداری و مأموران و کارکنان آنها نمی‌توانند اعمالی مغایر قانون (به معنای عام آن) انجام دهند.

- صلاحیت و اختیارات کارکنان نهادها و ادارات فقط همان چیزی است که در قانون به صراحت به آن اشاره شده است. بنابراین ابهام در قانون نمی‌تواند گویای صلاحیت کارکنان باشد. در این صورت مأمور دولتی فاقد صلاحیت کافی برای انجام امور است.

گام مهمی در جهت دسترسی شهروندان به خدمات این نهاد اجتماعی می‌شود.

۷. تقدیر و تشکر

از تمام کسانی که در تهیه و تدوین این پژوهش مساعدت و همکاری نمودند تقدیر و تشکر می‌کنم.

۸. سهم نویسندگان

نویسندگان مقاله حاضر در مراحل مختلف نگارش آن، به صورت برابر در جمع‌آوری مطالب، تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۹. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

در صورت لازم، جهت اخذ مالیات و کمک به ارائه خدمات عمومی مطلوب با دولت‌ها نیز همکاری نمایند. آنچه به طور روشن در ارتباط با صیانت از حقوق شهروندی توسط اسناد رسمی قابل طرح است: پیشگیری از انجام معاملات معارض از طریق جلوگیری از ثبت معاملاتی که فاقد اسناد روشنی هستند؛ دفاع از اصل برابری بر مبنای اسناد متقن و شفاف که خود بخش مهمی از حقوق شهروندی است؛ صیانت از اموال شهروندان از طریق کمک گرفتن از اسناد رسمی و ایجاد اطمینان خاطر برای شهروندان جهت بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی؛ ثبت درآمدها و شفافیت در آنان برای اخذ مالیات و ارائه خدمات عمومی به سایر شهروندان؛ تعامل با بخش‌های نهادی و دولتی جهت شفافیت در امور مالی و اقتصادی افراد جامعه و همچنین ارائه خدمات الکترونیکی جهت سهولت در ارائه خدمات؛ قضا‌دایی و کاستن از دعاوی حقوقی که با اسناد رسمی سروکار ندارند؛ و در نهایت کمک به تحقق حکمرانی مطلوب از طریق آموزش قانونمداری بر مبنای اسناد رسمی، شفاف و مکتوب از جمله مواردی است ثبت اسناد می‌تواند تحقق بخش حقوق شهروندی باشد.

علاوه بر این ثبت اسناد مربوط به دارایی‌های شهروندان از انجام معاملات موازی و غیرقانونی جلوگیری می‌نماید و باعث شفافیت امور مالی جامعه می‌شود. همین مسأله نقش مهمی در ایجاد جامعه عادلانه و مطلوب ایفا می‌کند که خود یاری‌بخش خدمات عمومی و ارائه مطلوب آن به جامعه می‌شود. مهمتر اینکه یکی از دغدغه‌های اصلی نظام‌های قضایی در جهان این است که بتوانند با کاستن از حجم پرونده‌های قضایی و جلوگیری از اطاله دادرسی، باعث تسهیل دادرسی در جامعه شوند. بر این مبنای، ثبت اسناد با ارائه اطلاعات مربوط به مالکیت و دارایی‌های شهروندان می‌تواند اطلاعات را به صورت روزآمد و دقیق برای مقامات قضایی ارسال نمایند و از طولانی شدن فرایند قضایی و معاملات شهروندان جلوگیری نمایند. علاوه بر این، زندگی شهروندی نیازمند بهره‌گیری آنان از خدمات به روز و کارآمدی است که با توجه به نگرش ثبت اسناد به الکترونیکی شدن پرونده‌ها،

References:

1. Katouzian N. Fundamentals of Public Law. Tehran: Mizan Publishing; 2004. (Persian).
2. Janoski T. Citizenship and civil society: A framework of rights and obligations in liberal, traditional, and social democratic regimes. Cambridge: Cambridge university press; 1998.
3. Mohseni RA. Dimensions and analysis of citizenship rights; Strategies for the Education and Training of Citizenship Rights. *Journal of Political Studies*. 2009;3(10):117-44. (Persian).
4. Tabatabaei Mootameni M. The issue of supervision and control in the administrative system. *Journal of the Faculty of Law, University of Tehran*. 1970;1(17):12-26. (Persian).
5. Hodavand M, Mashhadi A. Principles of Administrative Law. Tehran: Khorsandi Publishing; 2009. (Persian).
6. Emami H. Civil Rights. Tehran: Islamieh Publishing; 2013. (Persian).
7. Rezaeizadeh MJ. Administrative law. Tehran: Mizan Publishing; 2005. (Persian).
8. Hodavand M, A M. Principles of Administrative Law. Tehran: Khorsandi Publisher; 2010. (Persian).
9. Rostami Najaf Abadi H, Mahdi N. A Comparative Study of the Necessity of Property Registration in Feasibility Study of Establishing Smart Contracts in Iranian and British Law. *Quarterly Journal of Legal Research*. 2018;2(7):219-40. (Persian).
10. Montahaei A, Forotani rad H. Investigating the effect of official document on the development of public law. *Journal Iranian and International Comparative Legal Research*. 2013;6(22):110-3. (Persian).
11. Fathizadeh M. The role of the regulatory government in shaping the institution of inheritance towards entrepreneurship. *Journal of New Humanities Research*. 2018;2(5):89-115. (Persian).
12. Bell J, Bayron S. Fundamentals of French Public Law: Includes topics of administrative procedure, constitutional law and administrative law. Tehran: Dadgostar Publishing; 2010.
13. Jalili M. The concept of cadastre in the law of registration and comparative study of its effects in some countries. *Journal of Association of Registrars and Clerks*. 2003;1(46):1-17. (Persian).
14. Tabatabaei Mootameni M, Afshari F, Asad H. Abuse of voluntary jurisdiction in the jurisprudence of England and Iran and its comparison with jurisprudence and private law. *Judgment Journal*. 2013;15(83):1-35. (Persian).
15. Hashemi M. Constitutional rights of the Islamic Republic of Iran. Tehran: Dadgostari Publishing; 2017. (Persian).
16. Vesali Naseh A. Official Electronic Document (A Comparative Study of the Possibility of Issuing an Official Electronic Document in Iranian and American Law). *Journal Encyclopedia of Law and Politics*. 2014;1(25):61-79. (Persian).
17. Pourezzat A, Gholipour A, Nadirkhanlo S. Identify and prioritize the factors affecting the commercialization of knowledge in universities. *Entrepreneurship Development*. 2010;2(7):35-65. (Persian).
18. Shakibae AR. Comparative study of trade liberation. *Institute for Business Studies and Research*. 1993;7:143-62. (Persian).
19. Heidari E. Defendant's defense rights during the period under review in the Code of Criminal Procedure and its comparative study with English law. *Journal of Judicial Law Perspectives*. 2015;11(71):27-53. (Persian).
20. Allan TR. The Limits of Parliamentary Sovereignty. 3rd ed. London: Cambridge University Press; 1996.
21. Vigheh MR. Theoretical foundations and structure of the rule of law. Tehran: Jungel Publishing; 2011. (Persian).
22. Ostavar dangari K, Emami M. Administrative law. Tehran: Mizan Publishing; 2017.
23. Jaafari Lagroodi MJ. Registration rights; Land Registry. Tehran: Ganj-e Danesh; 2013. (Persian).

ORIGINAL ARTICLE

The role of document registration in providing public services and protection of civil rights

Mohammad Abdolmaleki¹, Seyed Mohammad Hashemi^{2*}, Ali Akbar Gorji Azandaryani³

1. PhD Student in Public Law, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Professor, Department of Law and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Department of Public Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Received: 18 May 2021

Accepted: 23 August 2021

Published online: 7 September 2021

Keywords:

Documents

Registries

Citizenship Rights

Public Services

ABSTRACT

Background and Aim: Providing public services is one of the main concerns of political systems. The form, manner of providing services and the extent of citizens' access to these services have a significant impact on the component of citizenship rights. This means that the existence of social institutions such as document registration can support civil rights and provide public services. The purpose of this study is to investigate the role of document registration in providing public services and protection of civil rights.

Materials and Methods: The method of the present study was performed in the stage of data collection and analysis. In the information and data collection stage, library and documentary sources have been used, and in the information analysis stage, the issue has been addressed in a qualitative and argumentative manner.

Results: The research findings show that the registry offices are among the public services that protect the economic and social information of citizens, prevent inequality and injustice in society, as well as from a positive perspective by providing the necessary information to record data and information. Providing e-services to citizens and supporting the rule of law and achieving a desirable society play an important role in improving citizenship rights.

Ethical considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and fidelity have been observed.

Conclusion: An important part of citizenship rights is focused on providing services that, in terms of time and place, as well as providing up-to-date information, requires the existence of social institutions and institutions such as registries. In this regard, the registry offices prevent the occurrence of conflicting transactions, regulate the lives of citizens in accordance with the law, and provide economic information to the government and citizens to establish justice and the rule of law.

* Corresponding Author:

Seyed Mohammad Hashemi

Address: Department of Law and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Postal Code: 14778-93855

Telephone: 21-44865154

Email: Dr.sm.hashemi@gmail.com

© Copyright (2018) Iranian Association of Medical law, Tehran, Iran.

Cite this article as:

Abdolmaleki M, Hashemi SM, Gorji Azandaryani A. The role of document registration in providing public services and protection of civil rights. *Medical Law Journal* 2021; Legal Innovation.